

Latvijas senvēsture

AKMENS LAIKMETS → AGRO METĀLU (BRONZAS) LAIKMETS → DZELZS LAIKMETS

Mājokļi

Zemeļbriežu mednieku dzīvesvietas

Sārņates apmetne

Āraišu ezerpils gulbūve

Ieroči, darbarīki

Akmens laivas veida cirvis un kaplis

Bronzas cirvis un šķēps

Dzelzs ieroči

Trauki

Narvas kultūras pods

Ķemmes bedrīšu kultūras keramika

Švīkātās keramikas kultūra

Rotas

Dzintara, kaula un akmens piekariņi

Bronzas rozetveida sakta

Sudraba stopsakta

SVARĪGI

10500.–1800. g. pr. Kr.

Akmens laikmets

Ilgākais senās vēstures periods. To iedala paleolītā, mezolītā un neolītā. Akmens laikmetā cilvēki nodarbojās ar medīšanu, zvejošanu, vēlāk ar – augu savākšanu. Cilvēki izgatavoja keramikas traukus, izmantoja augstvērtīgu kramu un sāka apstrādāt dzintaru. Nozīmīgākie medību rīki bija harpūnas no kaula un raga.

Akmens laikmeta apmetnes ir: Laukskolas apmetne, Burtnieku ezera, Lubāna ezera baseina apmetnes.

1800. g. pr. Kr.–1. g.

Agro metālu laikmets

To iedala bronzas un senākajā dzelzs periodā. Cilvēki sāka iegūt metālu – bronzu un dzelzi – un izgatavoja priekšmetus. Latvijas teritorijas ziemeļu daļu apdzīvoja Baltijas somu etniskās grupas, bet dienvidu daļu – baltu etniskās grupas. Cilvēki nodarbojās ar lopkopību (audzēja liellopus, zirgus, cūkas, aitas un kazas) un zemkopību (līda līdumus, audzēja kviešus, miežus, prosu, zirņus un pupas). No kaula un raga darināja cirvjus, īlenus, kaltus, dunčus, harpūnas, šķēpus. Agro metālu laikmeta apmetni apdzīvoja dzimta, savukārt atsevišķās ēkas – ģimenes. Cilvēki sāka dzīvot nocietinātās apmetnēs – pilskalnās. Nozīmīgākie ir Ķentes, Dignājas, Kokneses un citi pilskalni.

1. g.–1200. g.

Dzelzs laikmets

To iedala agrajā, vidējā un vēlajā periodā. Pēdējo dzelzs posmu sauc arī par agrajiem viduslaikiem. Cilvēki apguva prasmi iegūt, apstrādāt un izmantot dzelzi, nodarbojās ar zemkopību, lopkopību un amatniecību, uzplauka vietējā un starptautiskā tirdzniecība. Vēlajā dzelzs laikmetā galvenā starptautiskā maģistrāle bija Daugavas tirdzniecības ceļš. No Austrumiem iveda sudraba monētas, brokāta un zīda audumus; no Senās Krievzemes – stikla krelles, aproces, bronzas un sudraba rotas; no Skandināvijas – šķēpu uzgaļus ar sudraba un zelta inkrustāciju. Pieauga iedzīvotāju skaits, parādījās lielāki centri, kuru sastāvā bija pilskalns, senpilsēta, apbedījumu vietas, nereti arī osta. Nozīmīgākie pilskalni: Daugmales, Talsu, Tērvetes, Stupmaļu, Jersikas un citi. Dzelzs laikmetā izveidojās baltu tautas: kurši, zemgaļi, latgaļi, sēļi, un Baltijas somu tautas: igauņi, līvi, somi, karēļi u. c. Perioda beigās – 12. gs. beigās – sākās krusta kari Baltijā.

INTERESANTI

- Akmens laikmetā izveidojās dzintara apstrādes centri, piemēram, Sārnotes, Lubāna ezera baseina, Burtnieku ezera apmetnēs. No dzintara darināja rotas (krelles, piekariņus, pogas), amuletus – dzīvnieku figūriņas un cilvēkam līdzīgas figūriņas. Dzintara priekšmetus mainīja pret augstvērtīgu kramu.
- Dzelzs laikmeta sākumā Ziemeļeiropā sākās vikingu sirojumus (no 9. līdz 11. gs.). Ap 650.–800. gadu tagadējās Grobiņas vietā atradās liela skandināvu apmetne, par ko stāsta vikingu sāgas. Arheoloģiskajos izrakumos ir atrastas skandināvu rotas.
- Par plašo tirdzniecisko sakaru tīklu vēlajā dzelzs laikmetā liecina unikāla porcelāna krūzīte, kas atrasta apbedījumā Saksukalna (Siguldas pagasts) senkapos. Krūzīte darināta Ķīnā 7.–8. gs., bet Latvijā nonākusi ar arābu un citu tirgotāju starpniecību.
- Netālu no Salaspils atrodas Laukskolas apmetne (9.–8. gs. pr. Kr.) – senākā zināmā cilvēku dzīvesvieta Latvijas teritorijā. Pašlaik Laukskolas apmetne atrodas zem ūdens, to appludināja HES celtniecības laikā.

VĀRDI, KAS JĀZINA

Senvēsture, senatne, apmetne, akmens, bronza, dzelzs, ierocis, barbari, keramika, trauks, rota, pilskalns.

18TH CENTURY AND FIRST HALF OF THE 19TH CENTURY

IMPORTANT

Stone Age:

10500–1800 BC

The longest period of prehistory. Divided into the Palaeolithic, Mesolithic and Neolithic periods. In the Stone Age, people hunted, fished and later – gathered plants. People made pottery, used high-quality flint and began to work with amber. The most important hunting tools were harpoons made from bone and antlers.

Stone Age settlements include the Laukskola settlement, the settlements of Lake Burtnieki and the Lake Lubāns basin.

Early Metal Age:

1800 BC–1 AD

Divided into the Bronze Age and the Early Iron Age. People began to extract metals – bronze and iron – and forged tools. The northern part of Latvia was inhabited by Baltic-Finnish ethnic groups and the southern part by Baltic ethnic groups. People were engaged in animal husbandry (cattle, horses, pigs, sheep and goats) and farming (cleared land for farming, grew wheat, barley, millet, peas and beans). Axes, awls, chisels, daggers, harpoons and spears were made from bone and antlers. The Early Metal Age settlement was occupied by a whole tribe, while individual buildings provided a home for families. People began living in fortified settlements – hillforts. The most important are the hillforts of Ķente, Dignāja, Koknese and others.

Iron Age:

1st century–1200 AD

Divided into the Early, Middle and Late periods. The Late Iron Age period is also called the Early Middle Ages. People learnt to extract, smelt and forge iron, started farming, animal husbandry and different trades, local and international trade flourished. The main international artery in the Late Iron Age was the Daugava trade route. Silver coins, brocade and silk fabrics were imported from the East; glass beads, bracelets, bronze and silver jewellery from ancient Russian Land; spearheads with silver and gold inlay from Scandinavia. The population grew, and larger centres appeared, which could include a hillfort, an ancient town, burial sites, and often a harbour. The most important hillforts are Daugmales, Talsu, Tērvetes, Stupmaļu, Jersikas and other hillforts. The Baltic tribes – Curonians, Semigallians, Latgalians, Selonians and Baltic Finns, Estonians, Livs, Finns, Karelians, etc. arrived in the region during the Iron Age. The Baltic Crusades began at the end of this period, in the late 12th century.

INTERESTING FACTS

- Amber processing centres were established in the Stone Age, for example in the settlements of Sārnate, the Lake Lubāns basin and Lake Burtnieki. Amber was used for jewellery (beads, pendants, buttons), amulets – animal figurines and human-like figurines. Amber objects were exchanged for high-grade flint.
- At the start of the Iron Age, Viking raids began in Northern Europe (9th–11th centuries). Around 650–800 AD, a large Scandinavian settlement was located on the site of what is now Grobiņa, as told in the Viking sagas. Archaeological excavations have unearthed Scandinavian jewellery.
- A unique porcelain jug found in a burial site in the ancient graves of Saksukalns (in the Sigulda parish) testifies to the extensive trade network in the Late Iron Age. The jug was made in China in the 7th–8th centuries but came to Latvia via Arab and other traders.
- The Laukskolas settlement (9th–8th century BC) is located near Salaspils, the oldest known human settlement in Latvia. The settlement is currently underwater, flooded during the construction of the hydroelectric power plant.

WORDS TO LEARN

Prehistory, antiquity, settlement, stone, bronze, iron, weapon, tool, pottery, vessel, ornament, hillfort.

Viegli uzdevumi

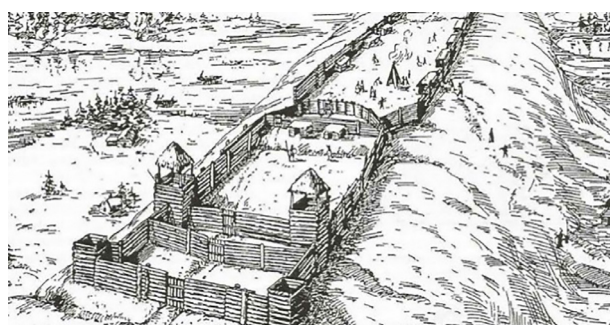
■ Vīrs svītras raksti attēla burtu pie atbilstošā vārdu savienojuma!

1.
akmens laikmeta cirvji

2.
sēļu karavīrs

3.
senie pilskalni

4.
dzelzs laikmeta
romiešu monētas

A B

C D

■ Lasi tekstu!

Latvijas Nacionālajā vēstures muzejā var apskatīt akmens laikmeta sievietes tērpu. Šī sieviete dzīvoja Vidzemes ziemeļos pie Burtnieka ezera – Zvejniekos.

Sievietei ir dzintara priekšauts un sakta.

Akmens laikmetā viņa prata izgatavot māla traukus. Traukos sieviete gatavoja mežacūku, aļņu, briežu gaļu un zivis. Traukos arī uzglabāja ēdienu. Mežā sieviete lasīja avenas, zemenes, nātru lapas un skābenes.

Viņa prata apstrādāt zemi ar koka, raga vai akmens kapli un koka lāpstu.

■ Atzīmē pareizo atbildi!

- ☐ Vēsturnieki nezina, kā cilvēki dzīvoja akmens laikmetā.
- ☐ Akmens laikmetā cilvēki pazina dzintaru.
- ☐ Sievietes veidoja traukus.
- ☐ Sievietes prata gatavot dažādus ēdienus.
- ☐ Traukos tikai gatavoja ēdienu.
- ☐ Senie cilvēki nezina, ka zemi var apstrādāt.

Viegli uzdevumi

■ Raksti teikumā atbilstošo vārdu!

harpūnas, traukus, apmetnēs, pilskalni, ziemeļbrīžu, rotas

1. Pirmie Latvijas teritorijas iedzīvotāji bija _____ mednieki.
2. Seno cilvēku galvenie ieroči bija _____.
3. Keramikas _____ rotāja ar ornamentiem: rombiem, trīsstūriem, bedrītēm.
4. Senie cilvēki dzīvoja _____.
5. Raksturīgas sievietes _____ bija kaklarotas, rotadatas, saktas, aproces.
6. Tērvetē, Daugmalē, Talsos un citur atrodas zināmākie Latvijas _____.

■ Ieraksti teikuma numuru pie atbilstošā attēla!

A

B

C

D

E

F

Vidēji grūti uzdevumi

■ Lasi tekstu! Tukšajās vietās ieraksti attiecīgā fragmenta burtu!

- A vīrs, sieva, bērni, kāds vecāks tuvinieks –,
- B radās meži, kur labprāt dzīvoja aļņi
- C izmantoja dažādu rīku gatavošanai
- D pirms aptuveni 12 500 gadu jeb 11. g. t. vidū pr. Kr.
- E jo tieši tur bija vislielākās iespējas sagādāt daudzveidīgu pārtiku
- F nodrošināja cilvēku izdzīvošanu
- G Kad ledus sāka kust,

Ikvienas zemes vēsture sākas ar laiku, kad tur ierodas cilvēks. Latvijas teritorijā cilvēki parādījās _____ (1). Līdz tam Latvijas teritoriju klāja ledus, klimats bija vēss un sauss. _____ (2) parādījās sūnas, pundurbērzi un citi augi. Latvijas teritorijā ieradās migrējošie dzīvnieki no siltākiem apgabaliem – ziemeļbrieži. Vēstures pētnieki domā, ka ziemeļbrieži te ganījušies no 12 200 līdz 9200. gadam pr. Kr. Ziemeļbrieži _____ (3) skarbajos apstākļos. Tolaik cilvēki dzīvoja kā tādi gājputni – vēsajā laikā kopā ar ziemeļbriežiem atgriezās siltākās zemēs, vasarā devās līdz dzīvniekiem.

Viņi medīja ziemeļbriežus, ēda to gaļu, taukus, no ādām darināja apģērbu un aplāja mitekļus, bet ragus un kaulus _____ (4).

Vissenākās liecības par pirmajiem cilvēkiem Latvijas teritorijā ir atrastas pie Daugavas, mazliet – pie Lielupes, pavisam reti – valsts rietumdaļā. Abos Daugavas krastos ir atrasti ziemeļbriežu medībās izmantotie krama rīki, kaula un raga harpūnas. Visplašāk ir izpētīta Salaspils Laukskolas apmetne. Tur mitinājās aptuveni 30 cilvēku jeb piecas sešas mednieku grupas. Varbūt tās bija ģimenes – _____ (5) tik, cik var sagulēt vienā ar ādām apklātā slietenī.

Tad klimats kļuva siltāks un mitrāks, _____ (6), meža cūkas, lāči, stirnas, lapsas, bet ūdeņos – bebri un zivis. Pārtikā iecienītākās bija līdakas. Senie cilvēki arī ogoja un sēņoja, meklēja gardas saknītes un veselīgas puķītes. Cilvēki dzīvošanai izvēlējās ezeru un upju krastus, _____ (7) visu gadu. Visdziļākie atradumi par šo laiku arheologiem ir pie Burtnieku un Lubāna ezera, tie krāšņi ilustrē cilvēku dzīvesveidu aizlaikos.

ATCERIES!

Slietenis – celtne, kas veidota no slīpi saslietiem kokiem, to zariem.

Vidēji grūti uzdevumi

Izlasi informāciju par pilskalniem!

Tanīsa pilskalns atrodas Raunā, Vidzemē. Tas bija viens no lielākajiem seno latgaļu pilskalniem. Kalnu latgaļi apdzīvoja jau kopš 6. gs. pr. Kr. Pilskalnam ir ļoti liela nozīme Latvijas arheoloģijas vēsturē, jo te notika pirmie lielākie arheoloģiskie pētījumi 20. gs. 20.–30. gados. Pilskalnā atklāja koka celtni no 11. gs. ar divām dzīvojamām telpām un krāsni. Mūsdienās no kalna paveras skats uz Raunas pilsdrupām, Raunas baznīcu.

Daugmales pilskalns ir viens no ievērojamākajiem pilskalniem Zemgalē. Pilskalns bija sens tirdzniecības un amatniecības centrs. No 2. g. t. pr. Kr. līdz 10. gs. te dzīvoja zemgaļi, bet no 10. līdz 13. gs. – lībieši un latgaļi. Atradumi pilskalnā liecina par tirdznieciskajiem kontaktiem ar Krievzemi, Skandināviju, Rietumeiropu, Bizantiju un arābu zemēm. Arheoloģiskajos izrakumos pilskalnā un senpilsētā ir iegūtas ap 20 000 senlietu. Viena no vērtīgākajām ir akmens vāle (runģa) ar skandināvu rūnu rakstu.

Talsu pilskalns ir visvairāk pētītais kalns Kurzemē. Līdz 11. gs. to apdzīvoja Batijas somi, bet pēc tam (līdz 14. gs.) – kurši. Talsu pilskalna iemītnieki nodarbojās ar amatniecību, zemkopību un lopkopību. Arheoloģiskajos izrakumos ir atrastas vairāk nekā 4500 senlietas. Par tirdznieciskām aktivitātēm liecina atrastās 29 Rietumeiropas monētas.

Viens no lielākajiem sēļu pilskalniem ir **Stupeļu pilskalns**. Tas atrodas Sēlijā, Jēkabpils novadā. Pilskalnu apdzīvoja vairākos periodos: no 1. g. t. pr. Kr. un 10.–13. gs. Stupeļu pilskalnu var uzskatīt par ievērojamu kādu senās sēļu zemes centru. Arheoloģiskajos izrakumos te ir atrastas švīkātās, gludās un apmetās keramikas lauskas un senlietas – bronzas krustiņi, krūšu saktas, sprādzes, roku riņķi un pat valdnieka bronzas kronis.

Aizpildi tabulu!

Pilskalns	Kur atrodas?	Kas apdzīvoja?	Kas atrasts?
Stupeļu pilskalns			
Talsu pilskalns			
Daugmales pilskalns			
Tanīsa pilskalns			

Grūti uzdevumi

■ Lasi tekstu!

Āraišu ezerpils

Vēlajā dzelzs laikmetā 9.–10. gadsimtā pastāvēja savdabīgs dzīvesvietu veids – ezermītnes. Šādas nocietinātas apmetnes cēla ezeru salās vai sēkļos uz pāļiem. Līdz šim ezermītnes konstatētas 13 ezeros Vidzemes centrālajā augstienē un ap to. Vislabāk izpētīta ir Āraišu ezerpils netālu no Cēsīm.

Āraišu ezerpils ir viena no senākajām un spilgtākajām Latvijas vēstures gadsimtu gaitas lieciniecēm. Arheoloģisko izrakumu laikā 20. gadsimta 60.–70. gados no ezera dzīlēm izcēla līdz tam neatklātas Latvijas senās vēstures bagātības. Arheologa *dr. hist.* Jāņa Apala vadībā šī senā dzīvesvieta Āraišu ezerā tika rekonstruēta, un tā ir vienīgā 9.–10. gadsimta šāda veida nocietinātas dzīvesvietas rekonstrukcija Ziemeļaustrumeiropā. Āraišu ezerpils celta aizsardzības nolūkā uz mazas, pārplūstošas saliņas. Ezerpili cēlusi un apdzīvojuši lielākā latviešu sentauta – latgaļi.

Ezerpils rekonstrukcija realizēta laikā no 1981. līdz 1995. gadam, atjaunošanas darbus uzturot un turpinot arī mūsdienās, izmantojot seno darbarīku atdarinājumus un autentiskas būvniecības metodes.

■ Pretī katram vārdam izraksti no teksta sinonīmu vai līdzīgas nozīmes vārdu!

īpatnējs _____

būvēja _____

spožākajām _____

dzelmes _____

atjaunota _____

nelielas _____

istenota _____

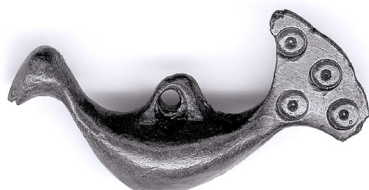
ATCERIES!

Nocietinājums – aizstāvēšanās būve.

■ Izlasi tekstu nākamajā lapā un pēc apraksta atrodi – kura sakta vai rota atbilst kādai no Latvijas teritorijā dzīvojošajām sentautām! Ieraksti tās nosaukumu!

A _____

B _____

D _____

C _____

Lasi tekstu!

Dzelzs laikmetā bija apdzīvota visa Latvijas teritorija, tomēr ievērojami blīvāk – Latvijas austrumu daļa. Jau 400.–800. gadā skaidri izdalās atsevišķu sentautu kultūras īpatnības un to apdzīvotās teritorijas (skat. karti), un arheoloģiski var fiksēt gan vienojošas, gan atšķirīgas sentautu pazīmes, arī pēc to rotām.

Kuršiem visraksturīgākās bija bronzas stopsaktas. Tās valkāja pa vienai un izmantoja apģērba stiprināšanai. 7.–9. gadsimtā lietoja stopsaktas, kuru gali veidoti, atdarinot dzīvnieka galvu. Bagātie kuršu vīrieši nēsāja sudraba stopsaktas. Viena no krāšņākajām ir Grobiņas bronzas apzeltītā stopsakta ar zvērgalvu galiem. Kurši lietoja arī tutulas – apaļas, sudrabotas bronzas rotas, kuras vidū veidots konusveida izcēlums.

Zemgaļiem viena no raksturīgākajām kultūras iezīmēm ir rotadatas, ko savieno važiņas jeb ķēdīte un ko bieži pārklāja ar sudrabu. Tās apģērba saspraušanai lietojušas gan sievietes (pa pāriem, savienotas ar važiņu), gan vīrieši (pa vienai). Visizplatītākās bijušas krustadatas, trīsstūradatas, riteņadatas, kruķadatas.

Kruķadatas uzskatāmas par tipisku 7.–8. gadsimta Austrumlatvijas (**sēļu**) sieviešu rotu. Sievietes ar tām sasprauda villaini uz pleciem, rotadatas savienoja ar važiņu, kurai varēja būt piekārti zvaniņi.

Savdabīga 7.–9. gadsimta **latgaļu** sakta apmetņa saspraušanai bija bronzas pūcessakta, kas pēc sava izskata atgādina pūci un ko lietoja pārsvarā vīrieši. Tās parasti darināja no bronzas. Nelielais atrasto pūcessaktu skaits (ap 30) un saistība ar karavīru apbedījumiem ļauj to uzskatīt par ievērojamu personu atšķirības zīmi. Turklāt pūcessaktas atrastas tikai bagātu ļaužu apbedījumos un uzskatāmas par sava laika prestiža priekšmetu.

Lībiešu sievietes valkāja greznas rotas. Visraksturīgākā rota bija masīvā krūšu važiņu rota, kas pievienota bruņurupuču saktām. Važiņām bija piekārti dažādi amuleti – putniņi, zirdziņi, dzīvnieku zobī, krustiņi, kas pasargāja cilvēku no slimībām, bēdām, ciešanām. Pie važiņām kāra arī sīkus ikdienā lietotus priekšmetus – ķemmes, atslēgas, adatu kārbīņas, nazīšus. Lībiešu vīriešiem raksturīga bija josta ar bronzas apkalumiem.

Izvēlies pareizo atbildi!

1.	Dzelzs laikmetā visapdzīvotākā teritorija atradās	☐ Latvijas austrumos. ☐ visā Latvijā.
2.	Turīgākie kurši nēsāja	☐ sudraba saktas ar zvērgalvu galiem. ☐ bronzas stopsaktas un tutulas.
3.	Rotadatas ar važiņām nēsāja	☐ gan zemgaļu sievietes, gan vīrieši. ☐ tikai zemgaļu vīrieši.
4.	Sēļi rotadatas mēdza izdekorēt ar	☐ važiņām. ☐ zvaniņiem.
5.	Pūcessaktas ir	☐ saistītas ar apbedījumu kultūru. ☐ turīgu vīriešu saspraudes.
6.	Lībiešu saktas tās nesātāju varēja pasargāt no	☐ dažādām nelaimēm. ☐ darba.

Atbildes

Viegli uzdevumi

1. – D	Pareizās atbildes ir:	1. ziemeļbriežu	A – 1.
2. – B	Akmens laikmetā cilvēki pazina dzintaru.	2. harpūnas	B – 2.
3. – C	Sievietes veidoja traukus.	3. traukus	C – 5.
4. – A	Sievietes prata gatavot dažādus ēdienus.	4. apmetnēs	D – 3.
		5. rotas	E – 4.
		6. pilskalni	F – 6.

Vidēji grūti uzdevumi

1. – D	Pilskalns	Kur atrodas?	Kas apdzīvoja?	Kas atrasts?
2. – G	Stupeļu pilskalns	Sēlijā, Jēkabpils novadā	Sēļi	Keramikas lauskas, senlietas, rotas, saktas, kronis
3. – F	Talsu pilskalns	Kurzemē, Talsos	Kurši	Senlietas, monētas
4. – C	Daugmales pilskalns	Zemgalē	Zemgaļi, lībieši, latgaļi	Senlietas, akmens vāle ar skandināvu rakstiem
5. – A	Tanīsa pilskalns	Raunā, Vidzemē	Latgaļi	11. gs. koka celtne
6. – B				
7. – E				

Grūti uzdevumi

Īpatnējs – savdabīgs	1. Dzelzs laikmetā visapdzīvotākā teritorija atradās Latvijas austrumos .
Būvēja – cēla	2. Turīgākie kurši nēsāja sudraba saktas ar zvērgalvu galiem .
Spožākajām – spīgtākajām	3. Rotadatas ar važiņām nēsāja gan zemgaļu sievietes, gan vīrieši .
Dzelmes – dzīlēm	4. Sēļi rotadatas mēdza izdekorēt ar zvaniņiem .
Atjaunota – rekonstruēta	5. Pūcessaktas ir saistītas ar apbedījumu kultūru .
Nelielas – mazas	6. Lībiešu saktas tās nesātāju varēja pasargāt no dažādām nelaimēm .
Īstenota – realizēta	

A – latgaļi; B – lībieši; C – zemgaļi, sēļi; D – kurši

Teksti

<https://enciklopedija.lv/skirklis/103342-Talsu-pilskalns>
<https://enciklopedija.lv/skirklis/113491-T%C4%93rvetes-pilskalns>
<http://www.videsvestis.lv/kad-daugavas-krastos-ganijas-ziemeļbrieži/>
<https://www.delfi.lv/turismagids/latvija/varenakais-selu-zemes-centrs-stupelu-pilskalns-kur-atrasts-ari-valdnieka-kronis.d?id=48396679>

Attēli

<https://www.delfi.lv/turismagids/jaunumi/talsu-ezera-krasta-izveidots-ipass-stends-kas-vizualize-pilskalnu-sendienas.d?id=50883499>
<https://www.latvijas-pilskalni.lv/stupelu-kalns/>
<https://enciklopedija.lv/skirklis/4433-akmens-laikmets-Latvijas-teritorij%C4%81>
<https://enciklopedija.lv/skirklis/4626-bronzas-laikmets-Latvijas-teritorij%C4%81>
https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/vesture_6_9/bildes14.shtml
<https://www.uzdevumi.lv/p/latvijas-vesture/6-klase/akmens-laikmets-latvijas-teritorija-12938/re-6ed83bcb-6616-45aa-a131-83b231d80567>
<https://www.latvijas-pilskalni.lv/galleries/auzelu-pilskalns/>
<http://www.livones.net/lv/norises/2018/tsitsor-modinam-putnus>